

Engellilerde Engel Türüne Göre Bakım Hizmetleri

ESAT TAHA POLAT 12/D 195

Giriş ve Amaç

Sosyal devlet anlayışı: bireyin toplum içinde sağlıklı, kaliteli ve mümkün olan en uzun süre bağımsız yaşayabilmesini destekler.

Engelli bakım hizmetlerinin amacı: GYA bağımsızlığını artırmak, tedavi/bakıma erişimi en üst düzeye çıkarmak, engelliliğin etkilerini azaltarak yaşam kalitesini yükseltmek.

Bütüncül yaklaşım: fiziksel + ruhsal + sosyal yönler birlikte ele alınır; tıbbi ve sosyal bakım entegre edilir, disiplinler arası koordinasyon sağlanır.

Temel Tanımlar

Engellilik:
doğuştan/sonradan
bedensel, zihinsel, ruhsal,
duyusal ve sosyal
yeteneklerde çeşitli
derecelerde kayıp.

Sonuç: toplumsal uyum ve
GYA'da zorlanma →
danışmanlık, korunma,
bakım, rehabilitasyon ve
destek gereksinimi.

Engellilik Çeşitleri – Genel Bakış (8 Grup)

- ▶ Ortopedik
- ▶ Görme
- ▶ İşitme
- ▶ Dil ve Konuşma
- ▶ Zihinsel
- ▶ Süreğen hastalığı olan
- ▶ Zedelenme–Sapma
- ▶ Yetersizliği olan

1) Ortopedik Engelli

- ▶ Kas-iskelet-sinir sistemi bozukluklarına bağlı fonksiyon kaybı.
- ▶ Örnekler: kalça çıkığı, uzuv eksikliği, ayak çarpıklığı, meningosel, skolyoz, kol felci, yapışık parmak, doğuştan kas hastalıkları, cücelik.

2) Görme Engelli

- ▶ Görsel uyarıcılardan ağır derecede yoksunluk; düşük görme-körlük spektrumu.

3) İşitme Engelli

- Tek/çift kulakta kısmi ya da tam işitme kaybı.

4) Dil ve Konuşma Engelli

- Konuşamama ya da akıcılık, hız, anlatım bozuklukları.

5) Zihinsel Engelli

- ▶ Zihinsel işlevlerde yetersizlik → farklı derecelerde destek gereksinimi.

6) Süreğen Hastalığı Olan Engelli

- Uzun süreli hastalıkların (ör. kanser, KBY, KVS hastalıkları, diyabet) yol açtığı işlev kaybı.

7) Zedelenme/Sapma Olan Engelli

- Psikolojik/fizyolojik/anatomik özellikte geçici ya da kalıcı bozukluk (ör. organ yokluğu/işlevsizlik).

8) Yetersizliği Olan Engelli

- Zedelenme/sapmalar sonucu normal sayılan etkinliği yapamama/sınırlılık (görememe, işitememe vb.).

İlgili Meslek Elemanlarıyla İş Birliği



Ekip: uzman hekim, hemşire, fizyoterapist, psikolog, sosyal hizmet uzmanı, konuşma terapisti, özel eğitimci, sınıf/rehber öğretmen.



Bakım elemanı: öz bakım, basit fiziksel/zihinsel ve sosyal aktivitelerde destek sağlayan profesyonel veya gönüllü yakın.



Hedef: ihtiyaç tespiti → bireyselleştirilmiş bakım planı → rehabilitasyon programı → izlem.

Bakım Elemanının Dikkat Edeceği İlkeler

- ▶ İnsan merkezli değerlendirme; haklara ve seçime saygı.
- ▶ Doğru iletişim, uygun beden dili, empati; saygı ve mahremiyet.
- ▶ Motivasyon ve bağımsızlığı teşvik; güvenli mobilizasyon.
- ▶ İlaç uyumu, çevresel güvenlik (ısı/ışık/havalandırma), acilde soğukkanlılık.

Bireyin Engel Durumunun Tespiti

- ▶ Sağlık kurulu ve 'engel oranları cetveli': tıbbi bozukluk ciddiyeti + GYA kısıtlılıkları → % oran.
- ▶ Fonksiyon temelli yaklaşım; tam bağımlı/bağımlı/kısmi bağımlı sınıflaması.

Tespit – Görme ve İşitme



Görme: görme keskinliği
+ alan + kontrast +
kamaşma + diplopi →
işlevsel görme puanı.



İşitme: saf ses odyometrisi
(500–1000–2000–4000 Hz),
gerekirse objektif testler;
kayıp düzeyi sınıflaması
(çok hafif→çok ileri).

Tespit – Dil/Konuşma ve Ortopedik

- ▶ Dil/konuşma: akıcılık, fonetik, dil ve ses değerlendirmesi; 40 puanlık ölçek, performans görevleri.
- ▶ Ortopedik: anatomik/tanısal/fonksiyonel testler; esas ölçüt işlev kaybı.

Tespit – Zihinsel Engellilik

- ▶ Üç eksen: uyumsal davranışlar (kavramsal/sosyal/pratik), destek sistemleri (doğal-rastlantısal–genel–özel), zihinsel işlevler (IQ).
- ▶ Zekâ düzeyi: hafif–orta–ağır–çok ağır (yaklaşık aralıklar 50–70, 35–55, 20–40, <20–25).

Tespit – Süreğen Hastalık / Zedelenme / Yetersizlik

- ▶ Süreğen: hastalık şiddeti/remisyon ve organ etkisine göre oran; ör. diyabete bağlı görme/ayak sorunlarında ilgili testler.
- ▶ Zedelenme–Sapma: altta yatan engel türüne özgü testlerle belirlenir.
- ▶ Yetersizlik: tek testle değil, çoklu değerlendirme; yardımcı teknoloji kullanımı dikkate alınır.

Sık Görülen Fiziksel Engellilikler

- ▶ Monopleji, Parapleji/Dipleji, Tetrapleji, Hemipleji (inme).
- ▶ Müsküler Distrofi (ileri gidişli genetik kas hastalığı).
- ▶ Serebral Palsi (erken müdahale ve yaşam boyu rehab ile kazanımlar).
- ▶ Ampütasyon (travma, PVD, diyabet, tümör vb.).

Sık Görülen Zihinsel/Gelişimsel Engellilikler – I



Angelman sendromu
(15. kromozom, mutlu
mizaç, gelişimsel
gecikme).



Down sendromu
(Trizomi 21).



Fenilketonüri
(metabolik; erken
tanı/özel diyet
önemli).



Fragile-X (FMR1;
öğrenme güçlüğü,
nöbet, davranışsal
belirtiler).



Heller (Dezintegratif)
Bozukluk (kazanılmış
becerilerde
gerileme).

Sık Görülen Zihinsel/Gelişimsel Engellilikler – II



HIDROSEFALI (BOS
ARTIŞI;
YÜRÜME/BİLİŞSEL
ETKİLENİM).



HİPERLEKSİ (İLERİ
OKUMA +
ANLAMA
GÜÇLÜĞÜ).



PRADER-WILLI
(HIPOTONUS, İŞTAH
ARTIŞI, OBEZİTE,
DAVRANIŞ).



RETT (MECP2;
ÇOĞUNLUKLA
KIZLARDA).



SPINA BIFIDA
(NÖRAL TÜP
DEFEKTİ;
FELÇ/MESANE-
BAĞIRSAK
SORUNLARI).

Sık Görülen Zihinsel/Gelişimsel Engellilikler – III



OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU
(ERKEN ÇOCUKLUK;
İLETİŞİM/SOŞYAL ETKİLEŞİM
FARKLILIKLARI, TEKRARLAYICI
DAVRANIŞLAR).



DEHB (DİKKAT, DÜRTÜSELLİK,
AŞIRI HAREKETLİLİK).



ZİHİNSEL YETERSİZLİĞE EŞLİK
EDEN KONUŞMA/DİL
GECİKMELERİ.

Fiziksel Engelliliklerin Genel Özellikleri

- ▶ Hareket/denge/koordinasyonda sınırlılık; yorgunluk ve pasiflik eğilimi.
- ▶ Uyum/öğrenme güçlükleri görülebilir; özgüven azalabilir.
- ▶ Ulaşım ve erişilebilirlik engelleri → izolasyon riski.
- ▶ Spor ve sosyal etkinlikler, katılım ve öz yeterliği artırır.

Zihinsel Engelliliklerin Genel Özellikleri



Uyumsal davranış ve bilişsel işlevlerde sınırlılık; destek gereksinimi düzeye bağlı değişir.



Dikkat, bellek, öğrenme hızı, dil/konuşma, motor koordinasyon sorunları.



Öz bakım ve günlük işlerde zorlanma; somutlaştırma ve basit yönergeler yararlı.

İhtiyaca Özgü Bakım Hizmeti – Türkiye



Evde bakım hizmetleri: koruyucu–önleyici–tedavi–rehabilitate edici hizmetlerin ekipçe ev ortamında sunumu.



Kurum bakımı ve rehabilitasyon: yatılı bakım/rehab merkezleri; disiplinler arası uygulamalar.

Evde Bakım Hizmetleri – Hedef ve İçerik



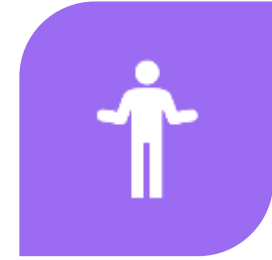
ÖZ BAKIMIN
KARŞILANMASI; GÜVENLİ
ÇEVRE VE DAVRANIŞ.



MOTOR BECERİ
GÜÇLENDİRME; GYA
BAĞIMSIZLIĞI.



AİLEYE BİLGİLENDİRME,
SOSYAL HAKLAR, SOSYAL-
KÜLTÜREL KATILIMIN TEŞVİKİ.



YALNIZLIK/ÖFKE/KORKU
GIBI DUYGULARLA BAŞ
ETME DESTEĞİ.

Kurum Bakımı ve Rehabilitasyon – İçerik



Öz bakım, beslenme,
hijyen, ortam düzeni (bakım
elemanı).



Fizik tedavi, psikososyal
destek, özel eğitim,
hemşirelik hizmetleri (ekip).



Amaç: fonksiyonel kayıpları
gidermek, beceri
kazandırmak, sürekli bakım
gerekenlere 24 saat hizmet.

Bireye Özel Bakım – Fiziksel Engellilik

- ▶ Kararlar alışkanlıklar dikkate alınarak birlikte alınır.
- ▶ Mahremiyete saygı; boşaltım ve hijyen kurallarına uyum.
- ▶ Rehabilitasyon egzersizlerine uyum; pozisyon değişikliği ile baskı yararı önleme.
- ▶ Erişilebilir çevre düzenlemesi; eğitim yönlendirmesi; sosyal katılım desteği.

Bireye Özel Bakım – Zihinsel Engellilik

- ▶ Kişinin tercihleri/eski alışkanlıkları temel alınır.
- ▶ Eğitilebilir bireylere öz bakım becerileri öğretimi.
- ▶ Somut ve kısa yönergeler; mecazlardan kaçınma; tekrar ve sabır.
- ▶ Psikolojik destek; aile ilişkilerinin izlenmesi; eğitim ve sosyal katılım.

Engelin Etkilerini Azaltmanın Olumlu Sonuçları

- ▶ Yaşam kalitesi ve sosyal katılım artışı; stresle baş etme.
- ▶ Bağımsız yaşam ve hareket becerilerinde gelişim.
- ▶ Öz saygı ve motivasyon; depresyon/istismar riskinde azalma.
- ▶ Başarma arzusu ve toplumsal kabulde artış.

Kişinin Engeline Uygun Yeni Beceriler – Destek Alanları



Öz bakım: kişisel hijyen,
beslenme, giyinme, dinlenme.



Serbest zaman: el sanatları,
müzik, resim, spor, bilgisayar.

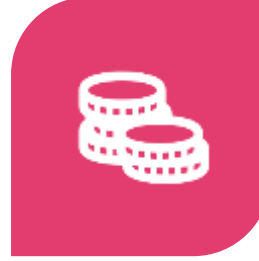


Sosyal/iletişim: selamlaşma,
dinleme, paylaşma,
özür/teşekkür, iş birliği.



Mesleki: işe hazırlık, mesleki
davranışlar; topluma uyum: ev
düzeni, mutfak, giysi bakımı vb.

İstihdam ve Sosyal İçerme – Kazanımlar



EKONOMİK/SOSYAL
GÜVENCE; ÖZ GÜVEN VE
GELECEK BEKLENTİSİ.



TOPLUMSAL KABUL VE
İLETİŞİM; YALNIZLIKTAKİ
AZALMA.



MOTİVASYON VE
ÜRETKENLİK ARTIŞI; SOSYAL
REHABİLİTASYONUN ÖNEMİ.

Etkinlik Önerileri



Yereldeki bakım/rehab kurumlarını araştırıp hizmet kapsamlarını karşılaştırınız.



Fiziksel engel gruplarına yönelik bakım planı örnekleri hazırlayınız (5 grup).



BEP hazırlama ve aile-okul iş birliği senaryosu oluşturunuz.